

Benkő András

AZ ERDÉLYI MAGYAR ZENE
VÁZLATOS TÖRTÉNETE

Előttünk járó nemzedékek képviselői összegezték Erdély zenei életének fejlődéstörténetét. Tiberiu Brediceanu román (1926), Egon Hajek szász zenével kapcsolatos anyagot tett közzé (1927). Bartha Dénes a magyar zenére összpontosította figyelmét (1936).¹

ŐSTÖRTÉNET

Seprődi János írta 1908-ban: „A magyar zene eredetét ma még eldönteni nem lehet. (...) Nekünk főleg a velünk legközelebbi nyelvi rokonságot mutató osztják és vogul zenére volna szükségünk, mert a nyelvi közelség nagyon valószínűvé teszi a zenei közelséget is, jóllehet, nem tételezi fel okvetlenül egyik a másikat. Ismernünk kellene továbbá a többi primitív viszonyok közt élő rokonaink zenéjét is.” 1924-ben Bartók már eredeti cseremiszdallamokat közölt, tíz év múltán pedig közzétette összehasonlító népzene-tudományi eredményeit. Ugyanabban az időben jelent meg Szabolcsi Bencének rövid, magyar zenetörténeti összefoglalása, melynek első pontja, az őstörténet, a finnugor és török-mongol örökséget hangsúlyozza (1934). 1937-ben Kodály Zoltán bővítette e témakört cseremiszt, csuvas és tatár példákkal.

A kutatás egyre szélesebbé és mélyebbé vált. Vargyas Lajos vállalkozott az összegzésre (1938). Elméleti megállapításait 32 zenei példával támasztotta alá, s e példák sorában erdélyi, illetőleg romániai magyar dallamokat is találunk. Végeredményben Vargyas arra a következtetésre jutott, hogy az ötfokú dallamanyag hagyományunknak jelentős népzenei-történeti-esztétikai értéke: a honfoglalásig kialakult magyar népzene magas fejlődési fokot ért el, s ezért tudott a magyar nép viszonylag könnyen és hamar beilleszkedni a keresztény Európa zenei életébe.

---

¹ Ezt a vázlatos erdélyi zenetörténetet 1993-ban vettem papírra dr. Bodor András ny. egyetemi tanár kérésére. Tőle egy Amerikában élő várfalvi művelődéstörténész kérte. Elkészült e dolgozat bővebb változata is. Bodor professzor úr el is küldte mindkét változatot. Sorsukról azóta sem tudok semmit.

KÖZÉPKOR

A honfoglalás után – Bizánc felé való tájékozódással – a magyarság a kereszténység felvételével a nyugat-európai zenekultúrába kapcsolódott be. Ez a fokozatos beilleszkedés lényegében a frank–római liturgia és ének, illetőleg a *gregorián* zene befogadását jelentette.

A gregorián zene a kor legmagasabb mércéjét képviselte, ápolására az egyház különös gondot fordított. A püspöki székhelyek – nálunk a váradi és a gyulafehérvári –, a székesegyházak megfelelően gondoskodtak az egyházzene színvonaláról az éneklőkanonokok, helyetteseik, a succentorok, illetőleg kántorok révén. Az istentiszteletek zenei előkészítésében főleg a káptalani iskolák jártak elől szép példával. Az egységes praxis nem zárta ki helyi elemek bevonását, amint ezt a kolozsvári és gyulafehérvári példa bizonyítja. Az általános egyházzenei gyakorlat megismerését, megőrzését, népszerűsítését elősegítette a külföldi egyetemeken tanuló diákok népes csoportja, köztük az éneklőkanonoké is. Tonk Sándor nyilvántartásából tudjuk, hogy 1303 és 1519 között a külföldön tanuló diákokból 35 éneklőkanonok lett, közülük hatnak volt egyetemi végzettsége. Békefi Remig és Bunyitay Vince nyomán név szerint ismerjük az éneklőkanonokokat váradon 1199-től, Gyulafehérváron pedig 1213-tól.

A zene elméletének elsajátítása nálunk is a hét szabad művészet (septem artes liberales) keretében történt, az egyházzenei repertoár jelentős részét lényegében hallás után – az elő- és utánéneklés módszerével – kellett megtanulni. A tanításhoz szükséges könyvekről már István király óta a megyéspüspököknek kellett gondoskodniuk.

A gregorián zene állandó jelenléte, folyamatos templomi gyakorlata és rendszeres iskolai–kolostori oktatása folytán már a középkorban magyar jellegű/eredetű egyházi anyag keletkezését is elősegítette, sőt, a világi zenére, a népdalra is hatott. A zenetörténet számos párhuzamot tart nyilván a gregorián és a magyar népdal között. Legbeszédesebb a *Szivárvány havasán* kezdetű népdal és családja; maga a népdal és a példák egy csoportja Erdélyből, Moldvából, Bukovinából származik. Rajeczky Benjamin hívta fel a figyelmet a székely betlehemes recitativo lectiotonusának rokonságára. Szendrei Júlia egy erdélyi *Te Deumot* is elemzett. Domokos Pál Péter két teljes és egy töredékes, a XVI. század közepéről származó, csiksomlyói magyar nyelvű praefatiót mentett meg az utókor számára. Igaz, valamivel későbbi, de ide kívánczok: Apor Lázárnak a *Kájoni-kóde*xből ismertté vált tánca, mely az *Agnus-kódával* mutat rokonságot.

Többszöri pusztulás-pusztítás ellenére is viszonylag gazdag képet tár elénk az e vidékeken keletkezett és ránk maradt kéziratok egyházzenei anyagról Szendrei Janka: *Gyulafehérvári lectionarium* (XII. század), két *Antifonálé*, *Brassói Graduál*, *Breviarium*, *Missale*, *Kolozsvári Graduál*, *Psalterium* (XIV. század), és így tovább, a XVI. századi kötetekig. A *Brassói Graduál* és az *Erdélyi Graduál* helyi gregorián változatok keletkezését is szemlélteti.

Szörványos, de minden kétséget kizáró adatok bizonyítják a világi zene szerepét a középkori századokon át. Mindenekelőtt a népzene létét-gyakorlatát kell megemlítenünk. Történelmi források, települések elnevezése vall továbbá a világi zenéről, képviselőiről. 1219-ben II. Endre adománylevelében a felvinci Regust (regöst), 1267-ben a Torda megyei Igruchteluk, néhány évvel később, 1279-ben ugyanazt a települést említik. 1289-ben IV. László király a kézdi székelyeknek adományozta Igrechi nevű községet, 1291-ben III. Endre megerősítette ezt az adományt. Feltételezhető, hogy a Szolnok-Doboka megyei Igricire vonatkozik egy 1379-ből való utalás (*Possesiones Igrichy et Felsenteuk ac Kublus*). Igrici elnevezésű település a szóban forgó időben Arad megyében is létezett. Kolozs megyében Ugrucz változatban fordult elő, s ez ma is létezik Ugróc alakban. 1550-ből székely kobzosokat említenek szász falvakban.

A XVI. század legjelentősebb vokális műfaja a históriás ének – egyházi – bibliai változatával. Szabolcsi Bence hosszú névsorából emelünk ki néhány históriás ének-szerzőt, aki a kor gyakorlata alapján, nevéből ítélve, erdélyi lehetett: Székely Balázs, Erdéli Máté, Bogáti Fazekas Miklós, Szentmártoni Bodó János, Kolosi Török István, Tordai Máté, Vajdakamarási Lőrinc és Valkai András. Tinódi Lantos Sebestyénnek Kolozsvárt megjelent *Cronicájában* (1554) húsznál több éneke maradt az utókorra – dallammal; néhány énekét erdélyi téma ihlette (pl. *Erdélyi história, Fráter Györgynek szermyő haláláról, Az udvarbirákról és kulcsárokról*). Dallamainak némelyike tovább élt a nép emlékezetében, énekeskönyvekben, dallamutalásokban (egyét Seprődi és Kodály fedezett fel a XX. század elején). További XVI. századi énekanyagot örökített meg a Hofgreff-énekeskönyv (1554–1555), valamint Heltai Gáspár *Cancionáléja* (1574).

A FEJEDELMI UDVAR ZENEI ÉLETE

Az önálló erdélyi fejedelemség létrejötte (1541) után, a politikai és művelődési viszonyok kedvezőre fordultával, az udvarban a zene is

helyet kapott. E tekintetben a legvonzóbb példát Mátyás király udvarának emléke jelentette. A fejedelmeket bőkezű mecénásként tartották számon a korabeli Európában: János Zsigmond a kor leghíresebb lantosát, Bakfark Bálintot alsógáldi birtokkal ajándékozta meg; Báthori Zsigmond művészetpártolásáról tanúskodik Diruta, Mosto, Monte egy-egy ajánlása, a két Báthoriéról pedig a Palestrina-kötet.

A fejedelmi udvar tanult, hivatásos muzsikusai nagobbára külföldiek voltak, hazai muzikusokat Izabella, János Zsigmond, I. Rákóczi György, I. Apafi Mihály idejében alkalmaztak. Javadalmazásuk általában élelemből, ruházatból, készpénzből állott. Legjobban megfizették őket Báthori Zsigmond, Bethlen Gábor és Barcsai Ákos idejében. Udvari zenekarról János Zsigmond, Báthori István, Báthori Zsigmond, Bethlen Gábor, I. Apafi Mihály, Thököly és II. Rákóczi Ferenc idejéből tudunk.

A fejedelmek zenepártolása serkentőleg hatott környezetükre (zené-
lési alkalmak, együttesek játék és harmonizálási technikája, rézfúvósok előtérbe állítása). Voltak időszakok, amikor az európai fórumok zenei életére figyelt az udvar, azok tapasztalatait is gyümölcsöztette.

KÓRUSKULTÚRA

Az erdélyi magyar kóruskultúra gyökerei a XVI. századig nyúlnak vissza (*Brassói Graduál, Marosvásárhelyi Kolligátum, Petrus Siculus*). A fejedelmi udvarban a reneszánsz kórusirodalom értékes eredményeiből ismertek meg. XVII. századi mozzanatként a *Kájoni-kódex* adatai szolgálnak, példázva az európai zenekultúrával való kapcsolatot is. A református kollégiumok praxisa a XVIII. századi szintet képviseli. A XIX. században az iskolai énekkarok a szokásos ünnepeken hazafias és egyházi művekkel szerepeltek. Korszerű, megújult szellem a két világháború között jelentkezett: Csíkszeredán Domokos Pál Péter, Marosvásárhelyen – majd Kolozsvárt – Nagy István serkentő példája nyomán vett új lendületet, más városokban Kotsis M. Cecília, Zsizsmann Rezső, Szabó Géza, Kiss Elek, Sarkadi Elek, Benedek Kálmán, Péterfy István révén. A második világháború után szélesebb körben vált ismertté Guttman Mihály, Maxim Éva, Orosz Pál József, Birtalan József iskolai kórusa. Újabban Székely Árpád kollégiumi vegyes kara jeleskedik.

A XIX. század folyamán létrejött felnőttkórusaink (Arad, 1836; Szászcsévás, 1837; Küküllődombó, 1841; Lugos, 1852; Bukarest, 1856; Torda, Nagyszalonta, 1862; Brassó, 1863; Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, 1967; Székelyudvarhely, 1868 stb.) kapcsolódtak be az

1867-ben megalakult Országos Dalárdaegyesület tevékenységében, s közülük néhány szép sikert ért el.

A két világháború között s a második világháború utáni első években kórusmozgalmak országos, alapszabályzattal működő jogi személyként a Romániai Magyar Dalosszövetség fogta egybe (1921–1946). Folytatója a rövid életű Bartók Béla Dalosszövetség (1947–1948). Az énekkari munka fellendítésére a Dalosszövetség karmesteri tanfolyamokat szervezett, hivatalos lapot jelentetett meg (*Magyar Dal*, 1922–1936), dalosnaptárt adott ki (1929–1931). Egyes kórusok történetét emlékkönyvek, füzetek tükrözik (Szatmár, 1900; Nagykároly, 1904; Kolozsvár, 1908; Brassó, 1913; Gyergyószentmiklós, 1927; Nagykároly, 1928; Székelyudvarhely, 1938). A Dalosszövetség szervezésében Tárca Bertalan, modern népi szellemű irányításában Nagy István játszott fontos szerepet. A kórusmozgalom elméleti megalapozását írások, dolgozatok – ritkábban kötetek –, kerületi és országos versenyek, kórustalálkozók biztosították (Szász Károly, Birtalan József, Zoltán Aladár–Szalmán Lóránt–Forró László munkái, az árközi találkozó kötete).

Az országhatárokon túl is sikerrel képviselte kóruskultúránkat, többek között, a temesvári énekkar Szeghő Ferenc (Hága, 1928), újabban Szilágyi Zsolt, Birtalan József, B. Fogarassy Judit, Major László és mások együttese. 1989 újabb szakasz kezdetét jelentette kórusaink életében, munkásságában, külföldi kapcsolatokban. Újja alakult a Romániai Magyar Dalosszövetség, mely a régi hagyományokat új alapokon élteti; létrejött a Seprődi János Kóruszövetség, mely kórustörténeti füzetek és folyóirat kiadására vállalkozott (*Erdélyi Kórus*, 1998-tól).

ZENÉS SZÍNPAD

1792 decemberében nyílt meg a kolozsvári állandó színház, mely körülményeitől függően mindvégig zenei műfajokat is népszerűsített. A színház megnyitásakor az európai zenés színjátszás túljutott barokk, sőt, klasszikus szakaszán is, ezek a fejlődési szakaszok aztán ki is estek a színház életéből; bepótlásra már nemigen jutott az energiából. Így a magyar opera kialakulása a XIX. század elejére esett. Néhány kísérlet után hangzott el ősbemutatóként a kolozsvári színpadon Ruzitska Józsefnek tíz zárt számból, románcból, recitatívókból, kórusokból és hosszabb fináléból álló operája, a *Béla futása* (1822). Az intézmény opera-repertoárja felölelte az egyetemes zenében szerepet játszó jelentősebb szerzők alkotásait, helyet biztosított a magyar szerzőknek is,

Erkeltől Kodályig és Bartókig, illetőleg a romániai magyar szerzőknek, Vermesyig és Demény Attiláig.

A kolozsvári magyar zenés színpadon is tagadhatatlanul a legnépszerűbb az operett. Szembetűnő, hogy néha egyetemes bemutatóhoz képest mind az opera, mind az operett esetében meglehetősen korán került sor a kolozsvári bemutatóra. Az első balett, melyben a kolozsváriak gyönyörködhetek, 1804-ben került bemutatásra/előadásra, s ettől kezdve, amikor balettegyüttessel rendelkezett a színház, műsoron tartotta a műfajt.

Az intézmény repertoárjában szép számmal található zenés népszínmű is. A kísérőzene az irodalmi alkotásokkal való kapcsolatot is tükrözi, hiszen olyan nevekkel találkozunk e műfajban, mint Shakespeare, Goethe, Ibsen, Hugo, Mérimée, Puskin, Schiller, Musset, Dickens, Eminescu vagy Arany János, Katona József, Madách, Vörösmarty, Jókai, Áprily – s a sort folytathatnánk –, Beethoven, Mendelssohn, Grieg, Veress Sándor, Farkas Ferenc, Márkos Albert, Oláh Tibor, Vermesy Péter és mások szolgáltatva kísérőzenével. Hasonló előkelő névsort állíthatnánk össze a librettó-írókról s a fordítókról.

A színház korai szakaszában oratóriumot is megszólaltattak az ún. musicalis akadémiák keretében.

Színház és más zenei intézmény kapcsolatát illetően főleg a zenekonzervatóriummal való szálakat húzzuk alá, hiszen az alapítástól kezdve a legutóbbi időkig számos tanár lépett fel a zenés színpadon, vagy működött közre a zenekarban. Előadásaival a színház felkereste a legtávolabbi városokat is (az első évtizedekben főleg Marosvásárhelyen és Nagyváradon játszottak rendszeresen), de emlékezetes maradt az 1860-as bukaresti turné, valamint az 1938-as Hány-körút. Már a múlt század közepén eljutottak a zenés részleggel Olaszországba, később Bécsbe, Miskolcra, Debrecenbe. A második világháború után az 1948-ban alapított Állami Magyar Opera Olaszországban és Magyarországon lépett fel több alkalommal.

ZENEI NEVELÉS

A középkori zenei nevelés az egyház irányítása alatt bontakozott ki, s elsősorban egyházi célokat szolgált. Ez érvényes maradt a következő századokra is, azzal az árnyalati különbséggel, hogy a XVI. századtól kezdve a protestáns iskolák, kollégiumok is szerepet vállaltak a zenekultúra alakításában. Később jelentek meg az állami iskolák, melyekben egységes zenei oktatásról az 1868-as törvény óta beszélhe-

tünk. A XIX. században jöttek létre az első zeneiskolák, melyek rendszerint kettős célt tűztek maguk elé: a szakember utánpótlást, valamint a zenekedvelő közönség nevelését a polgári származású tanulókból (az arisztokrácia családi keretben oldotta meg a zenenevelést).

Kollégiumaink könyvtárai arról tanúskodnak, hogy a diákok Regius (1546), Ramus (1599), Descartes (1618), Alstedius (1630), Kircher (1630), Kájoni (1676) és mások latin nyelvű compendiumait forgatták, ezt követően pedig Apáczai Csere János *Enciklopédiájának* zeneelméleti fejezete állott rendelkezésükre (1653). Sajátosan erdélyi orgonaiskolának könyvelhetjük el Diruta *Il Transilvano* című kötetét (1595), Bothos István kolozsvári zenetanító betűírási kötetét (1856), akárcsak az 1838-as énekeskönyv dallamaira alapozott Szotyori Nagy Károly-féle *Choralkönyvet* (1848). Egyébként tankönyvnek használták Erdélyben tanítóképzős növendékek: Borsay Samu, Veress Gábor, Saja Sándor, Pálffy Márton, Régeni Áron kötetét is. Csak századunkban látott napvilágot Bolyai Farkas *Zenészeti dolgozata* (1913, 1975) és Bolyai János zeneelmélete (1975) – mindkettő meghaladva a szokásos iskolai zeneelméleti munkák színvonalát.

Módszertani kérdésekkel a XIX. század második fele óta foglalkoznak muzsikusaink, mint ezt Paál Ferenc, Sándor Domokos, Horváth Gyula, Farkas Ödön, később Dely Szabó Géza, Szegő Júlia, Szenik Ilona, Szász Károly példája tanúsítja.

Az első világháború végéig nem volt szükség külön erdélyi zenei tankönyvekre, hiszen, általában, használtakat vezettek be az itteni oktatók is – Bartalus István, Oláh Károly, Kecskés Ernő, Sztankó Béla, Geszler Ödön és mások munkáit. Ez nem akadályozta meg Zsigmond Ferenc, kolozsvári tanárt és Szabó György, dési tanítót, hogy tankönyvet, illetőleg gyűjteményt jelentessen meg. A háború befejeztével szükségessé vált az új helyzetnek megfelelő tankönyvekről való gondoskodás. Ezért szerkesztett tankönyvet Sztojka Anna (1923), Domokos Pál Péter (1932–1939), Kotsis M. Cecília (1938). A második világháború után újabb tankönyvsorozatok jelentek meg egyre gazdagabb anyaggal és tökéletesedő módszertani eljárások alkalmazásával (Nagy István, Szász Károly, Jagamas János, Márkos Albert, Guttman Mihály, Szabó M. Klára, Péter Lóránd, Maxim Éva, Kovács Aranka, Verestóy Ilona és mások). Zeneóvodai oktatásunkat számos gyűjtemény segíti elő. Szélesebb körre tarthat igényt Vermesy Péternek Szilágyi Domokos

szövegeire komponált értékes ciklusa (*Pimpimpáré*, 1976). A felsőfokú oktatást néhány sokszorosított jegyzet és gyűjtemény alapozta meg.

Zenei nevelésünk elméleti kérdéseinek tárgyalására különböző időszaki termékek nyújtottak lehetőséget: *Család és Iskola* (1875–1918), *Az Út* (1915–1941), *Erdélyi Iskola* (1933–1944), *Művelődési Útmutató* (1948–1956), *Művelődés* (1957–), *Tanügyi Újság* (1957–1989), *Igaz Szó*, *Korunk* zenei központú számai. Hasonló zenei anyag található a *Zenetudományi Írások*, valamint a *Lucrări de muzicologie* egyes számaiban/köteteiben.

ELŐADÓMŰVÉSZET

Szinte általánosnak mondható, hogy előadóművészeink egyben zenedagógiai tevékenységet is végeztek/végeznek. Fellépéseikre elsősorban városainkban került sor, az utóbbi évtizedig ritkán jutottak el külföldi fórumokra. Műsoraik hosszú időn át a klasszikus-romantikus művekre korlátozódtak, később bővültek a barokk és a modern zene értékeivel.

Zongoraművészeink a XIX. század folyamán léptek színre. A két világháború közti időből László Árpádot, Vásárhelyi Magdát, Hevesi Piroskát, Erkel Saroltát, Fischerné Szalay Stefániát, B. Zsembery Elvirát, a későbbiekben szerepet vállalók közül Antal Ilonát, Halmos Györgyöt, Szabó Gézá, Chilf Miklóst, illetőleg Amírás Gábort, Buzás Pált, a korán elhunyt Karácsony Ferencet, Kovács Zsuzsát, a Lipattidíjas Andrásy Katalint említhetjük, nem szólva a kamarazenében kísérőként gyakran fellépő Láni Oszkáról, Rónai Antalról, Rónai Istvánról, Kiss Juditról, Fekete Erzsébetről, Pataki Magdáról vagy a temesvári Feund Leóról, akit Lánihoz hasonlóan állandó kísérőként ismertek.

A hangszeres kamaramuzsikuskok közül a Bartók-duókat népszerűsítő névsorát említjük először – Nagy Istvánnal, Zsurka Péterrel, Magoss Etelkával, Balogh Ferencsel, Boda Oszkárral, Kouba Paulával vagy Márkos Alberttel az élen. Az első trió 1881-ben lépett színre Kolozsvárt, valamivel korábbi a vonósnégyes: 1876-ban szerepelt Nagy Gábor kvartettje, valamivel később a Brassai Sámuelé (ez utóbbiban Petelei István is szerepelt). Sorolhatnánk a kvartetteket városonként Vásárhelyi Bélától, Metz Alberttől kezdve a Ruha István, Ágoston András irányította vonósnégyesekig. Leghosszabb időn át Lakatos István kolozsvári együttese népszerűsített klasszikus és modern műveket (1920–1940). A kvartettek időnként kvintetté vagy éppen szextetté

bővültek. Érdekességként említjük meg, hogy Nagy Gábor kolozsvári együttese 1881-ben Mozart *Klarinettkvintettjét* szólaltatta meg. Az utóbbi időben a Márkos Albert vezette *Concordia-kvartett* vállal gyakori szerepet zenei életünkben.

Hegedűseink szintén a XIX. században tűntek fel zenei életünkben, legkorábban a külföldön is szereplő Raczek Zsófia. A két világháború közti időszakból – a kamarazenében is szereplők mellett – Simor Jenő, Pollermann Aranka, Linz Márta, a fiatalabbak közül Csaba Péter említhető országos viszonylatban. Mélyhegedűseink közül Thurzó Sándor József emelkedik ki Bartók *Brácsaversenyének* megszólaltatásával. Gordonkásaink közül a Bartókkal is kamarazenélő Rezik Károlyt, a fiatalabbak közül elsősorban Székely Attilát tartjuk számon.

Organistáink közül Járosy Dezső és Zsizsmann Rezső említhető – mindketten a budapesti főiskola neveltjei. Míg Járosy, a temesvári dóm organistája Erdély városaiban is fellépett, Zsizsmann Rezső Olaszországban is képviselte művészetét, itthon, úgyszólván, minden jelentősebb orgonát megszólaltatott. Szabó Géza a lipcei főiskolán alapozta meg hangszertudását, majd a kolozsvári főiskolán nevelte a fiatal organistákat; ő kísérte Kodály *Missa berris*ének Nagy István vezényelte kolozsvári és marosvásárhelyi előadását. Benedek Kálmán a második világháború után nagyobb hangsúlyt fektetett az orgonára, hangversenyek mellett néhány lemezfelvétel is őrzi művészetét. Az utána következő nemzedéket Kozma Mátyás, Dávid István és Kovács László Attila képviseli.

Énekeseink jelentős csoportja kapcsolódott a zenés színpadhoz, mások a szólisztikus fellépéseket juttatták előtérbe. Messze vezetne egy hozzávetőlegesen teljesnek mondható számbavétel: Déryné Széppataki Róza, Szentpétery Zsigmond, az Állami Magyar Opera énekesei – ábécérendben Albert Annamáriától Wilkovits Katalinig –, az igazgatói szerepkört betöltő Kriza Ágnes, a pódiumművész Sz. Ferenczy Zsizi, Simon Edit, Barabás Kásler Magda és Tóth Erzsébet.

Karmestereink egyik csoportja a zenés színházban fejtette ki tevékenységét (Lavotta János, Ruzitska József, Böhm Gusztáv, Káldy Gyula, Bródy Miklós, Vaszy Viktor, Antonin Ciolan, Rónai Antal, Demian-Fischer Vilmos, Hary Béla). Az iskolai énekkarok élén lépett fel Zsizsmann Rezső, Guttman Mihály, alkalmi együttest toborzott az első világháború után Kolozsvárt Rezik Károly, Haják Károly. Állandó filharmonikus zenekar élén tevékenykedett Metz Albert Marosvásárhelyen, Hoffmann Ferenc Szatmáron, Beleznay Antal és Vomácska

József Nagyváradon, Vaszy Viktor Kolozsvárt. Az ő nyomukba lépett Acél Ervin, aki a nagyváradai együttesel több alkalommal járt Európában, s műsorának jelentősebb darabjait lemezen is megörökítette. Ugyanez áll Szálmán Lóránttal kapcsolatban, aki a marosvásárhelyi filharmonikusok élén végzett sokoldalú, értékes művészi munkát. Bács Lajos külföldi tanulmányainak befejeztével a Rádió és televízió zenekarát, illetőleg az általa alapított régizene együttest, a *Misica redivivát* (1966) irányítja. Évek óta vezényel a galaci színházban Kiss Gábor. Külföldön is értékelték a Hamza Gyula irányította a marosvásárhelyi kamarazenekart (1966), az Ágoston András által vezetett, kolozsvári főiskola vonósaiból alakult együttest a *Pro Musicát*. Ifj. Márkos Albert irányítja a nemrégiben alakult *Concordia* zenekart, mely a romániai és külföldi egyházzenei fesztiválon erdélyi zenével lépett fel. Itt említjük meg, hogy a fővárosi, aradi, brassói, kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyváradai, szatmári, temesvári - kisebb mértékben a szebeni, Iași-i - zenekarban számos magyar muzsikussal végző művészi munkát.

Benkő András

1923. január 21-én született Fejérdén (Kolozs megye). Tanulmányait a kolozsvári magyar zeneintézetekben végezte (Magyar Zene- és Színművészeti Főiskola, 1946–1948, Magyar Művészeti Intézet, 1948–1950), zene-tanári diplomáját 1951-ben, a Gheorghe Dima Főiskolán szerezte meg.

Pályafutását a Magyar Művészeti Intézet zenetörténeti tanszékén, tanársegédként kezdi (1949–1950), majd a Gheorghe Dima Főiskolán folytatja: tanársegéd, adjunktus, majd docens. Nyugdíjasként 1990–1998 között a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben, illetőleg az Egyetem Református Vallástanári Fakultásán tanított egyházzenét (egyházi ének, az egyházi ének tanításának módszertana, egyházzene-történet).

Kötetei:

Bartók Béla romániai hangversenyei (1970)

Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése (társszerzőkkel, 1974)

A Bolyaiak zeneelmélete (1975)

Zenei kislexikon (1986)

Az egyházi ének története (1994)

Zoltán Aladár (1996).

A zenetudományok doktora fokozatot a *Bartók és Románia* című disszertációval nyerte el (1977). Sokszorosított főiskolai jegyzetei: Az egyetemes zene története, I–III (1969, 1973, 1981, a IV. kötet kéziratban maradt).

Kutatási területei: az erdélyi, illetőleg a romániai magyar zene története.

Munkássága:

Összeállította Seprődi János, Lakatos István, Zoltán Aladár életének és munkásságának könyvészetét, úgyszintén a Márkos Albertét (ez utóbbi kéziratban van még (könyvészeti anyagából mintegy 4000 cím nyomtatásban is megjelent).

Addig ismeretlen Bethlen Gábor-, Bartók Béla-, Kodály Zoltán-, George Breazul-levelek közlése, Székely László, Madass Sándor, Orbán Zsigmond, Almási Sámuel zenei gyűjteményének, valamint az 1744-es kolozsvári református énekeskönyvről szóló XVIII. századi vitának, az *Öreg Graduált* stb. ismertetése.

Írásainak teljes jegyzéke a László Ferenc szerkesztette *Zenetudományi Írások* legújabb kötetében található (1999).

A *Zenetudományi Írások* II–IV. kötetének szerkesztője, a londoni *Grove-lexikon*nak, valamint a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*nak, illetőleg a *Magyarország zenei története* című, szerkesztés–megjelenés alatt álló sorozatnak munkatársa.

Kitüntetései:

Művelődési érdemrend (III. oszt., 1968), Bartók-plakett (1981), a Romániai Zeneszerzők és Zenetudósok Szövetségének díja, (1987) a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának ezüst emlékérmé (1996), a Magyar Köztársaság Érdemrendjének kiskeresztje (1999), az EMKE Nagy István-díja (1999).

Tagja a Romániai Zeneszerzők és Muzikológusok Szövetségének, egyik alapító tagja és első elnöke: a Romániai Magyar Zenetársaságnak, az Erdélyi Református Egyházkerület Zenei Bizottságának, a Magyar Református Egyház Himnológiai Bizottságának, a Református Egyházzenészek munkaközösségének, az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, a Kolozsvári Bolyai Társaságnak.

